

Arnold van Dijk

AANPASSEN, ONTDUIKEN EN VERZET

De Tweede Wereldoorlog in
Vleuten, De Meern en Haarzuilens

Inkijkexemplaar

De Duitse inval zorgt voor ongeloof en verslagenheid bij de inwoners van Vleuten, De Meern en Haarzuilens. Niemand heeft ooit een oorlog meegemaakt. De ingekwartierde Duitse soldaten vallen mee, maar er zijn confrontaties met NSB'ers. Gaandeweg wordt duidelijk dat de bezetter niet te vertrouwen is. De klokken worden uit de kerktorens geroofd en de radio's moeten worden ingeleverd. Het meest ingrijpend is de verplichte tewerkstelling in Duitsland. Sommige mannen duiken onder, andere vormen een verzetsgroep. Terwijl de inwoners schuilen voor de bombardementen op de spoorlijn, staan de burgemeesters van Vleuten / Haarzuilens, Oudenrijn en Veldhuizen / Harmelen voor lastige dilemma's. De kerken zitten vol gelovigen op zoek naar steun.

Ondanks alles gaat het gewone leven zoveel mogelijk door, zo blijkt uit dit boek, totdat in oktober 1944 het verzet een zware slag wordt toegebracht, de liquidatie van een NSB'er grote twijfels oproept en de razzia's angst zaaien.

ARNOLD VAN DIJK, psycholoog, houdt zich na zijn pensionering bezig met historisch onderzoek. In 2020 verscheen bij Valkhof Pers *Hoge idealen, nederige aanvaarding*, een biografie van de cisterciënzer abt Willibrord van Dijk. In 2023 bracht Walburg Pers *Van Rooijen & Zonen* uit, een geschiedenis van een katholieke middenstandsfamilie.

'Zelden las ik zo'n goed gedocumenteerd en vlot geschreven boek over de oorlog in een kleine gemeenschap.' – Ad van Liempt, journalist en schrijver

www.walburgpers.nl

Inkijxemplaar

9 789464 564952

Aanpassen, ontduiken en verzet

Aanpassen, ontduiken en verzet

De Tweede Wereldoorlog in Vleuten, De Meern en Haarzuilens

Arnold van Dijk

Inkijkexemplaar

Deze uitgave kwam tot stand mede dankzij financiële steun van: Het Boekenfonds,
De Broederschap Vleuten, Stichting Fonds voor de Geld- en Effectenhandel, K.F. Heinfonds.

BOEKENFONDS

Stichting Fonds voor de Geld- en Effectenhandel

≡kfheinfonds

Afbeelding omslag: Corry en Greet Griffioen op een hek bij hun ouderlijk huis, boerderij De Steenen Kamer aan de Meerndijk

Ontwerp omslag: Mijke Wondergem

Ontwerp binnenwerk: Marijke Maarleveld, ViaMare grafisch ontwerp

ISBN 978 94 6456 495 2

e-ISBN 978 94 6456 496 9

NUR 689 | 693

© 2025 Arnold van Dijk, p/a Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

© 2025 Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

www.walburgpers.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Zoveel mogelijk is getracht de eventuele rechthebbenden van de afbeeldingen te achterhalen. Rechthebbenden die in dit verband niet zijn benaderd wordt verzocht zich met de uitgever in verbinding te stellen.

Inkijkexemplaar

Inhoudsopgave

1	Een bruiloft – november 1943	7
2	Crisis en oorlogsdreiging – de jaren dertig	13
3	De lokroep aan boeren en tuinders – de jaren dertig	20
4	Soldaten op de fiets – 1939	27
5	Dat kan niet waar zijn – mei 1940	31
6	De feiten onder ogen zien – mei tot december 1940	39
7	Opstootjes – eerste helft 1941	47
8	Ongekende maatregelen – tweede helft 1941	55
9	‘Vrijwillige emigratie’ – 1942	62
10	‘Ik rolde als vanzelf in het verzet’ – 1942	72
11	Keerpunt – 1943	78
12	Inleveren en sjoemelen – 1943	86
13	Een gewapende overval – januari tot augustus 1944	97
14	‘Het zal niet lang meer duren’ – september 1944	107
15	De Landwacht in actie – 3 oktober 1944	121
16	Een twijfelachtige liquidatie – 9 oktober 1944	130
17	Vergelding en verraad – 10 oktober 1944	138
18	Het verzet richt zich op – november 1944	147
19	Dreigementen van de bezetter – december 1944	157
20	Op zoek naar eten – winter ’44-’45	165
21	Een nieuwe burgemeester – februari 1945	173
22	Wachten en voorbereiden – maart 1945	180
23	Blijdschap op het dak – april 1945	187
24	Uitzinnige dagen – 4 en 5 mei	195
25	Rumoerige dagen – mei 1945	203
26	‘Ik had me er veel van voorgesteld’ – juni 1945 tot eind 1946	174
27	Goed of fout – de zuivering van de overheid	216
28	Het boek gaat dicht – het verzet na de oorlog	221
29	‘Landverraders? Ophoepelen!’ – processen tegen NSB’ers	230
30	Besmette verdiensten – de economische zuivering	245

Nawoord 250

Verantwoording 253

Noten 255

Afkortingen 271

Bronnen 273

Herkomst foto’s 276

Index 277

Een bruiloft

Het verlangen naar de bevrijding wordt in november 1943 maar mondjesmaat gevoed. De Duitsers hebben dit jaar de slag bij Stalingrad verloren, zoveel is zeker. De Sovjet-Unie is aan een opmars begonnen. De Duitsers worden teruggedrongen naar het westen. Maar hoe de gevechten verlopen en hoe snel de Russen terrein winnen is onbekend. De berichtgeving in de gelijkgeschakelde kranten is onbetrouwbaar. De Amerikanen hebben zich in het voorafgaande jaar aangesloten bij de geallieerden. Er zou een tweede front geopend worden, zodat de Duitsers in de tang konden worden genomen. Maar ook dit jaar is er, tot teleurstelling van velen, geen tweede front ontstaan. Waarom dat uitblijft, is niet duidelijk.

Ondertussen neemt de schaarste in het land alleen maar toe. De dagbladen van november staan vol mededelingen over de distributie. Er zullen nieuwe bonkaarten worden uitgereikt. Personen die vuile arbeid verrichten kunnen aanspraak maken op extra zeep en waspoeder. Omdat er gebrek is aan boter en vet wordt er raapolie beschikbaar gesteld.

Dinsdag 23 november 1943 is een waterig koude dag. De temperatuur komt niet boven de vier graden. In de tuin aan de Hamweg A 269 in Vleuten staat een jong paar klaar voor de fotograaf. Het is de trouwdag van mijn vader en moeder, Kees van Dijk en Anna Ekelschot. Ze zijn neergezet voor een boom die het wit van de bruidsjurk goed doet uitkomen. Ter bescherming van de smetteloze jurk is een oude mat over het gras gelegd. De trouwkledij ziet er onberispelijk uit. De schoenen van mijn vader glimmen nog meer dan de stijve hoed die hij in zijn hand houdt. Bruid en bruidegom kijken serieus, onbewogen en onbestemd naar de fotograaf. De grote dag is aangebroken.

In deze onzekere en schaarse tijden stellen veel verloofden hun huwelijk uit. Omdat er onvoldoende middelen zijn voor een bruiloft of omdat de omstandigheden er niet naar zijn om feest te vieren. Voor Kees en Anna gaat, ondanks de oorlog, het gewone leven door. Gelet op hun leeftijd, zij is dertig, hij negentwintig, vindt pastoor Ohl uitstel niet gewenst. Binnen de katholieke kerk heeft de pastoor een dominante rol op velerlei gebied, in Vleuten heeft Ohl die rol zeker. Hij is het geweest die een woning voor het paar heeft gevonden, een belangrijke voorwaarde om te kunnen trouwen. De oude kerkmeester Piet van Zuijlen is overleden. Zijn huis aan de Dorpsstraat, tegenover de boerderij *Ken U Zelve* is beschikbaar

gekomen. ‘Het moet nog wel wat gelucht worden’, had de pastoor er eufemistisch bij verteld.

Dat is niet het enige dat moet gebeuren. Kees en Anna hebben onder meer zeil nodig, gordijnen en vitrage, zaken die in deze jaren nauwelijks te koop zijn. Ze vinden een adresje in Hilversum. Als zij vandaar terugkeren in Vleuten merkt mijn vader dat hij zijn tas mist. De vergunning voor de aankoop van de gordijnen, de bonnen voor suiker, de bonnen voor vlees, alles is hij kwijt. ‘Laten we maar gauw gaan’, zegt Kees tegen de vertwijfelde Anna, ‘anders is ook je fiets straks nog gestolen.’¹

Voor alle dingen die nodig zijn voor het inrichten van het huis én voor de bruiloft heeft Kees een belangrijk wapen. Hij werkt op kantoor bij Douwe Egberts in Utrecht, de fabrikant van thee, koffie en tabak, producten die in die jaren erg gewild maar ook erg schaars zijn. Als werknemer van D.E. ontvangt hij af en toe echte koffie en tabak. In de zoektocht naar de aanschaf van goederen voor hun huis zijn dat belangrijke ruilmiddelen.

Bij zijn aanstelling als Rijkscommissaris had Seyss-Inquart in 1940 zalvende woorden gesproken. Hij zou samen met de Nederlanders gaan werken aan het opbouwen van een vreedzaam Europa. Die toon is in 1943 verleden tijd. Dit jaar heeft de bezetter zijn ware gezicht laten zien. Tijdens de stakingen in het voorjaar zijn meer dan tweehonderd mensen bruto doodgeschoten. Het Duitse bewind is onbetrouwbaar geworden. Het eigent zich van alles toe wat het nodig heeft. Na het koper, de paarden en de motorrijtuigen werden dit jaar de torenklokken ingepikt. Daarna moest iedereen zijn radio inleveren. Het meest ingrijpende is nog dat nu de mannen aan de beurt zijn. Zij worden gedwongen tewerkgesteld in Duitsland. Wie zich niet vrijwillig meldt, wordt opgepakt en op de trein gezet.

Na de relatief rustig verlopen eerste oorlogsjaren is er nu alom sprake van gewelddadige gebeurtenissen. Onschuldige mensen worden gevangen genomen, gevangenen worden gefusilleerd vanwege gebeurtenissen waar zij niets mee te maken hebben. Het verzet in Nederland laat steeds meer van zich horen. Vanaf de zomer ’43 ontstaan in veel plaatsen knokploegen. Zij overvallen distributiekantoren om bonkaarten te bemachtigen voor de vele onderduikers. Er zijn gewapende ploegen actief die het op Duitsers en collaborateurs hebben gemunt. De repressie van Duitse zijde neemt navenant toe. Dit najaar is, mede door verraad, al een aantal ervaren verzetsstrijders opgepakt, onder wie de Utrechtse Truus van Lier. Zij heeft in september de Utrechtse commissaris van politie Kerlen geliquideerd. Niet lang na haar arrestatie wordt zij overgebracht naar concentratiekamp Sachsenhausen, waar zij op 27 oktober is gefusilleerd.

Het hoogtepunt van de bruiloft op 23 november is de kerkelijke inzegening van het huwelijk. Het paar was op 4 oktober al voor de wet getrouwd. Heel toepasselijk waren de bruid en de bruidegom in een bootje gestapt en met de wederzijdse ouders over de Molenvliet en de Vleutense Wetering naar het gemeentehuis gevaren. Die

Anna Ekelschot en Kees van Dijk, 23 november 1943.

wettelijke vastlegging van hun verbondenheid was voor katholieken niet meer dan een verplichte formaliteit. Het ja-woord voor het altaar in de aanwezigheid van vele naasten is voor hen de echte bevestiging van hun levenslange verbintenis. Zo lopen Kees en Anna aan het einde van de huwelijksmis onder de klanken van het orgel arm in arm als man en vrouw de kerk uit. Zij ontvangen tal van schriftelijke gelukwensen. De post werkt als vanouds, tweemaal per dag worden er stukken bezorgd. Het bruidspaar wordt veel geluk en een mooie toekomst toegewenst, 'het oog op de hemel gericht'. De aanbeveling is om te allen tijde de bisschoppen te volgen. En dat er maar veel kinderen en kleinkinderen mogen volgen. Zonnige tijden overheersen in de brieven. Geen enkele schrijver verwijst naar de benauwende en soms angstige omstandigheden, op één uitzondering na. Kees' broer Do, die al meer dan een jaar dwangarbeid verricht in een wapenfabriek nabij Lübeck, kan in zijn brief de rauwe werkelijkheid van alledag niet vermijden. Do heeft geen verlof gekregen om de bruiloft bij te wonen. Dat spijt hem zeer. 'Een ding scheelt gelukkig veel', schrijft hij, 'de trouwerij kan gelukkig doorgaan zonder mij.'

Het bruidspaar heeft hem tijdig een pakje gestuurd. Hij zat in de tram toen de *Lagerführer* langs fietste en hem lachend op een pakket wees. Het was bedoeld voor Do. De bruidsuikers had hij al geproefd, maar die heerlijke appels had hij nog even niet aangeroerd. 'Op zaterdag eten we tegenwoordig niet meer', schrijft hij zonder enige emotie.² Hij heeft een melkkaart gekregen van een medewerker die ervandoor is gegaan. Die man is aan de grens opgepakt, heeft hij gehoord, zodat Do

zijn kaart wel weer zal kwijtraken als de man teruggebracht wordt. Dan moet hij zijn pap weer met water aanmaken.

De menukaart van de bruiloft van Kees en Anna vermeldt:

Vooroorlogsch Menu (zonder bon!)
Vermicellisoep
Runderlappen met jus (géén surrogaat)
Aardappelen met bloemkool en spinazie
Compôte
Caramelpudding – Vanillepudding
Fruit

De levensgeschiedenissen van bruid en bruidegom passeren al zingend de revue, waarna de bespiegelingen over een mooie, kinderrijke toekomst volgen. ‘*Zij leven lang, zij leven lang.*’ Een enkeling maakt nog een toespeling op de omstandigheden: ‘de vrolijkheid is toch niet op de bon.’ Voor het overige is de bezetting op die 23ste november 1943 ver weg. Als het pasgetrouwde paar na deze enerverende dag heel onwennig tegenover elkaar in de slaapkamer staat, merken zij tot hun schrik dat iemand de mouwen en pijpen van hun pyjama’s heeft dichtgenaaid.

1943 is het jaar dat de verhouding tussen het Duitse bewind en de Nederlanders verhardt. In de dorpen Vleuten, De Meern en Haarzuilens is van toenemend geweld nog niet veel te merken. Er hebben geen overvallen en liquidaties plaatsgevonden. Er zijn geen stakingen onder de dreiging van geweren beëindigd. Het eten is weliswaar op de bon, maar er is nog voldoende. Het dorpsleven kabbelt rustig voort, aldus betrokkenen. Jaap Sprong, ambtenaar en verzetsman, in 1984 terugkijkend: ‘In deze dorpen was het leven rustig en sfeervol. Je was op elkaar aangewezen, iedereen kende iedereen.’³ Dat was ook tijdens de oorlogsjaren het geval. Verzetsman Kees Wieman: ‘Het leven in deze dorpen ging gezapig door.’⁴ Gerard Dalmijn,⁵ de groepsleider van de Nationaalsocialistische Beweging (NSB), zegt het als volgt: ‘Er gebeurde in onze groep praktisch nooit iets. Alles ging even gemoedelijk, zoals het meestal op het platteland het geval is.’⁶ Tot halverwege 1944 zouden de oorlogsjaren de dorpen betrekkelijk onberoerd laten. ‘In vergelijking met andere deelen van ons land ging hier heel veel leed aan ons voorbij.’⁷

De mensen doen wat zij altijd gedaan hebben. De boeren hebben in november 1943 hun vee op stal staan. De knechten hebben hun jaarlijkse vergoeding ontvangen. De kruidenier werkt zijn bonnenadministratie bij, de baker haast zich over straat. In Vleuten verwelkomt de Hervormde Kerk een nieuwe dominee. De R.K.-parochie is op zoek naar een hulp in de huishouding. Het leven gaat zoveel mogelijk zoals het altijd is gegaan. De wil om het gewone leven voort te zetten, ondanks de verslechtingen, is net zo sterk als de hoop dat de oorlog niet lang meer zal duren. Niemand kan in november 1943 voorzien dat het verlangen naar

de bevrijding nog danig op de proef zal worden gesteld en dat ook in deze dorpen de rust nog hevig zal worden verstoord.

Over dit boek

In september 1944 zit mijn vader in de huiskamer aan tafel. Vóór hem ligt een schrift opgevouwen bij de nog lege eerste bladzijde. Hij pakt zijn pen en begint te schrijven. Hoewel er al een aantal dagen voorbij is, begint hij bij de dag dat alles in Nederland op zijn kop werd gezet.

4 september 1944

's Avonds uit kantoor thuis gekomen met de tijding dat Valkenswaard, Baarle Nassau en Venlo in handen van de Engelsen zouden zijn. Achteraf is gebleken dat dit niet juist geweest is. De Engelse radio moet volgens zeggen ook hebben doorgegeven dat ze in Breda zaten (ook onjuist).⁸

Het zal de enige maal in zijn leven zijn dat hij een dagboek bijhoudt. Hij is niet de man om zijn bezigheden of zijn zielenroerselen aan het papier toe te vertrouwen. Maar de gebeurtenissen en de omstandigheden zijn op dat moment zo bijzonder, dat hij hiervan bijna dagelijks verslag doet. De aanleiding om het dagboek te beginnen, is duidelijk: de geallieerde troepen zijn begin september dwars door België getrokken en staan op 4 september niet ver van de Nederlandse grens. Net als vele anderen zal mijn vader verwacht hebben dat de bevrijding een kwestie van weken, wellicht van een paar maanden zal zijn. Hij weet niet dat hij nog negen maanden zou moeten doorschrijven om de bevrijding in zijn dagboek te kunnen vastleggen.

Op 10 juni 1945 schrijft hij voor het laatst: 'De oorlog is over. Wij ontwaken langzamerhand uit de boze droom, de nachtmerrie, welke wij – vooral de laatste maanden, waar er meer werd gedacht aan de ellende en hongersnood als aan de oorlog – hebben gehad.' Hij schrijft tenslotte dat zij nog altijd weinig brood ontvangen. Wekelijks krijgen ze 1000 gram biscuit. 'Melk genoeg. Af en toe wat boter, vet en suiker. Alles *prima* kwaliteit. Sinds' Midden in deze zin eindigt zijn oorlogsdagboek. Er waren blijkbaar andere dingen te doen dan omkijken en reflecteren. Het schrift werd opgeruimd en kwam voorlopig niet meer tevoorschijn.

In mijn jeugd werd er nagenoeg nooit over de oorlog gesproken. Ik wist niet eens van het bestaan van dit dagboek. Mijn vader overleed in 1972. In de jaren negentig diepte mijn broer het oorlogsdagboek ergens op uit een la. Hij tikte alles uit, waarna het in beperkte oplage de familie rondging.

Mijn twee zonen zaten toen op de basisschool. Een van hen had al eens een gevraagd waarom ik de boterkuipjes altijd als een pietje-precies schoon schraapte, zodat er geen enkel restje boter meer overbleef. 'Mijn ouders hebben de oorlog meegemaakt', was daarop mijn antwoord. Met het dagboek in de hand kon ik hun nu meer vertellen over de Tweede Wereldoorlog. Ieder jaar op 4 mei las ik enkele passages voor.

In 2020 schreef ik voor *Rond Leidsche Rijn en Vleutensche Wetering*, het tijdschrift van de Historische Vereniging Vleuten De Meern Haarzuilens en Leidsche Rijn een artikel over het oorlogsdagboek.⁹ De verslagen van mijn vader nog eens lezende was ik onder de indruk van de ontberingen, de spanningen en de angstige ogenblikken die mijn ouders en de andere inwoners hadden moeten doorstaan. Daarnaast was ik geïmponeerd door de liquidatie van Hendrik van der Grift. De aanslag op hem was met zo veel vraagtekens omgeven, dat ik meer hierover wilde weten. Ik ging op onderzoek uit in archieven en schreef een tweede artikel.¹⁰ Daarop kwamen verschillende reacties binnen die nieuwe informatie opleverden. Kortom, de Tweede Wereldoorlog liet mij niet meer los. Ik wilde meer weten, niet alleen over deze liquidatie maar over alles wat er in die vijf oorlogsjaren was gebeurd in Vleuten, De Meern en Haarzuilens. Zo ontstond het plan voor dit boek.

Ik begon met het lezen van literatuur. Geleidelijk vormden zich zo de vragen die ik mijzelf stelde, vragen die leidend zouden worden voor mijn onderzoek en deze publicatie.

Wat was er in de dorpen te merken van oorlog en bezetting?

Hoe reageerden de dorpsbewoners hierop?

Wie kwamen er in verzet en in welke vorm?

Wie steunden de bezetter?

Hoe stelden de autoriteiten zich op: de burgemeester, de geestelijkheid?

Hoe manifesteerden de Duitsers zich in de dorpen?

Hoeveel Joodse inwoners telden de gemeenten en hoe is het hen vergaan?

Mijn voorkeur was om de oorlogsjaren te beschrijven vanuit de ervaringen van de inwoners. Ik merkte echter al snel dat hierover, behalve uit enkele dagboeken en gesprekken, weinig informatie voorhanden was. Niettemin was dit de vraag, die ik me bij elk hoofdstuk weer heb gesteld: hoe zijn de gebeurtenissen in de oorlog op de bewoners overgekomen?

In dit boek gebruik ik voor lokale NSB'ers en collaborateurs gefingeerde namen ter bescherming van hun kinderen en kleinkinderen die nog in de dorpen wonen. Een uitzondering geldt Simon Driessen uit De Meern en Hendrik van der Grift uit Vleuten. Beide namen zijn al in diverse openbare publicaties gebruikt. Dat geldt ook voor de namen van NSB'ers die van elders kwamen, zoals de leden van de Landwacht (NSB-hulppolitie) en de NSB-burgemeesters van Veldhuizen en Oudenrijn, twee van de gemeenten waar De Meern onder viel.

Regelmatig komen er in dit boek gebeurtenissen in Harmelen aan de orde, vanwege de overlap met de andere dorpen in het lokale bestuur, het verzet en de plaatselijke NSB-groep.

Tot slot: het naar boven halen van gebeurtenissen uit het verleden brengt de kans met zich mee, dat er onjuistheden in de tekst zijn geslopen. Komt u iets tegen wat niet klopt of heeft u een aanvulling, dan stel ik een reactie op prijs: arnold.van.dijk@gmail.com

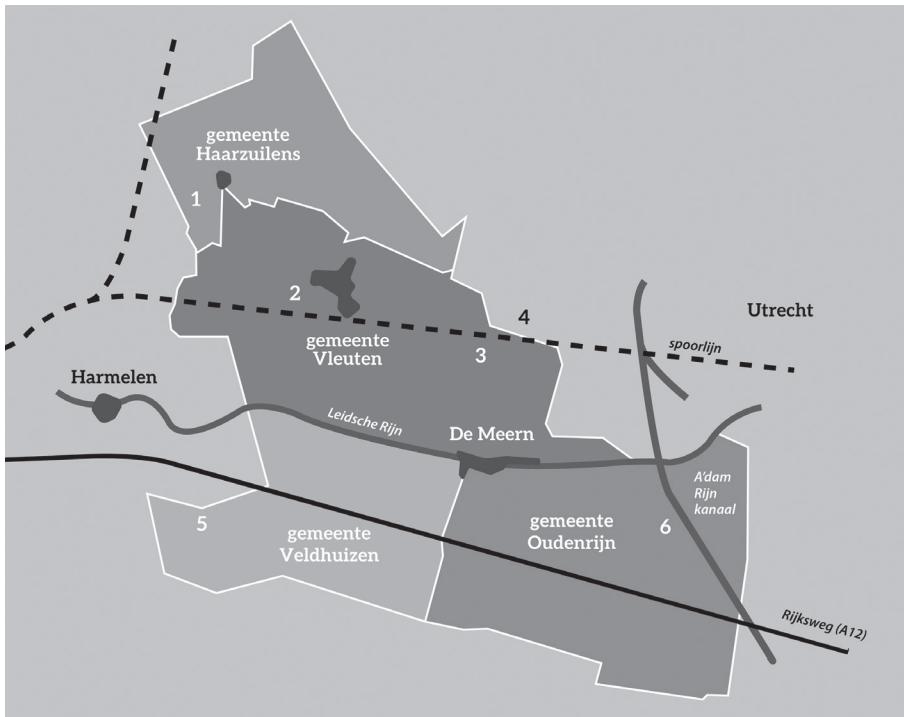
Crisis en oorlogsdreiging

Aan het begin van elke vergadering van Burgemeester en Wethouders van Vleuten worden de ingekomen stukken doorgenomen.¹ Een inwonster vraagt in 1938 om ontheffing van het betalen van schoolgeld. Haar man is werkloos en het spaargeld is op. De aanvraag wordt afgewezen. In een volgende brief vraagt een inwonster om bijstand vanwege hoge ziektekosten. Haar man moest langdurig verpleegd worden in een ziekenhuis. Ook deze aanvraag wordt afgewezen.

De gemeente is niet gewoon om aandacht te besteden aan sociale problemen.² De armoedebestrijding is in deze tijd vooral een taak van de kerken. Alleen ter gelegenheid van Nieuwjaar deelt de gemeente spullen en etenswaren uit, zoals molton dekens, spek en bruine bonen. Die vinden gretig aftrek. Maar of men het nu wil of niet, de gemeente kan zich in de jaren dertig niet onttrekken aan de gevolgen van de economische crisis. Het is de taak van de lokale overheid om de steunregeling voor werklozen uit te voeren. Voor boeren en tuinders in financiële nood is er een aparte regeling. Daarnaast is er een brandstoffentoeslag voor 'sommige armlastigen'. In 1938, als de hoogste piek in de economische crisis voorbij is, wordt zowel de brandstoffentoeslag als de steunregeling voor boeren en tuinders afgeschaft.

De gemeente zelf is ook armlastig. De kosten van de werklozensteun gaan van f 2.574,- in 1931 omhoog naar f 16.469,- in 1935³. Voor de aanstelling van een tweede veldwachter is geen geld en ook het plan voor de oprichting van een bewaarschool wordt wegens gebrek aan middelen afgewezen. Werklozen uit Vleuten worden in het kader van de werkverschaffing ingezet voor de elektrificatie van de spoorlijn in het oosten van de provincie. Het project komt stil te liggen omdat het gemeentebestuur weigert de transportkosten van de arbeiders buiten de gemeentegrenzen te betalen. Alle centen die binnenkomen zijn van belang, zoals die van de hondenbelasting. Veldwachter J.F. Sprong moet zijn oor aan de deuren houden om te horen of hij honden hoort blaffen. Daarnaast krijgt hij de opdracht om straat- en huiscontroles bij werklozen uit te voeren.

Vleuten, De Meern en Haarzuilens zijn dorpen vlak ten westen van de stad Utrecht. Zij vielen in deze jaren onder vier gemeenten: Haarzuilens, Oudenrijn, Veldhuizen en Vleuten.

De gemeenten Haarzuilens, Vleuten, Veldhuizen en Oudenrijn.

- 1 Kasteel de Haar (verzet Vleuten-Haarzuilens)*
- 2 De Hamtoren (bombardementen spoorlijn)*
- 3 Kruising Utrechtseweg – 't Zand (razzia)*
- 4 Polder Lage Weide (voedseldroppings)*
- 5 Reijerscop (verzet De Meern), 6 polder Galecop (neergestort Duits vliegtuig 10 mei 1940)*

Vleuten was qua oppervlakte en inwoneraantal duidelijk het grootste. Er woonden in 1940 3541 inwoners. Het grondgebied reikte van de grens met Maarssen in het noorden tot aan de noordoever van de Leidsche Rijn, zodat een deel van de inwoners van De Meern onder de gemeente Vleuten viel. J.A. Verder was sinds 1915 de burgemeester van Vleuten en Haarzuilens tezamen. De beide gemeenten deelden ook een kleine secretarie.

De gemeente Oudenrijn telde 1142 inwoners. Het grondgebied omvatte het zuid-oostelijk deel van het dorp De Meern én een deel van de stad Utrecht ten westen van het Merwedekanaal. W.H. Taets van Amerongen was vanaf 1925 de burgemeester.

De gemeente Veldhuizen telde 779 inwoners en omvatte het zuidwestelijk deel van De Meern, tot aan het dorp Harmelen, waarmee deze gemeente ook de burgemeester deelde. H.A.J.M. van Koningsbruggen was in 1939 geïnstalleerd.

In Haarzuilens ten slotte woonden 480 inwoners. Het dorp was de meest afgelegen kern. Het was sterk verbonden met het kasteel De Haar en baron Van Zuylen